

ללכת עם ולהרגיש בלי: ממשלות ישראל מכשירות את "הסיפוח הזחל"

עקוב

שאול אריאלי, סיון הירש-הפלר וגלעד הירשברגר

08, 20:00 באוקטובר 2022 עודכן ב- 08, 20:00 באוקטובר 2022

הידיעה כי המינהל האזרחי מקדם תוכנית שתאפשר הכשרה של עשרות מאחזי חוות רועים בגדה המערבית, חושפת שוב את הפער האדיר בין התפישה של רוב הציבור את המושג "סטטוס קוו", או "המשך המצב הקיים", לבין מה שקורה בפועל בשטח. ההצהרות של ממשל ג'ו ביידן על מחויבותו לשמירת ההיתכנות של פתרון שתי המדינות ניגפות מול התוכניות של ממשלות ישראל, הן אלו של בנימין נתניהו והן זו המתקראת ממשלת השינוי, שאינן אלא סיפוח זחל, המוביל את ישראל למציאות של מדינה אחת עם שתי מערכות חוק לא שוויוניות.

כיצד נראה סטטוס קוו בשטח? מהלכי הממשלות בעשור האחרון עוסקים בחמישה תחומים מרכזיים:

• **הרחבת ההתנחלויות הקיימות.** על פי נתוני "שלום עכשיו" בין 2011 ל-2020, אישרו ממשלות נתניהו מכרזים לבנייה של 1,350 דירות בממוצע בשנה. שנות השיא היו בימי הנשיא דונלד טראמפ בארצות הברית (יותר מ-3,000 דירות בכל שנה ב-2017-2018). ממשלת נפתלי בנט שברה את הממוצע השנתי ואישרה מכרזים לבניית 1,550 דירות בשנת כהונתה. לא מיותר לציין שרוב המכרזים אושרו בהתנחלויות מבודדות ולא ב"גושים" הצמודים לקו ירוק.

• **תכנון בנייה.** הממוצע בעשור של נתניהו היה תכנון של 5,292 דירות בשנה בהתנחלויות, וממשלת בנט הגיעה ל-7,292 דירות. לא מכבר נדרשה התערבות ישירה של הממשל בארה"ב כדי לדחות את הדיון במינהל האזרחי בקידום בנייה בשטח E1 במעלה אדומים. הבנייה בשטח באה לידי ביטוי גם במספר התושבים. בעשור של נתניהו גדל מספר הישראלים בהתנחלויות מ-325,601 ל-451,257 (גידול של 38%). חשוב לציין, כי כל ממשלות ישראל מאז 1967 אישרו את הרחבתן של ההתנחלויות, מסיבות שונות ובהיקפים משתנים.

בפועל, בכל "צבע פוליטי" ובכל הרכב, הממשלות לא שימרו "סטטוס קוו", אלא פעלו להמשך מדיניות המעודדת גידול והרחבה של ההתנחלויות הקיימות.

• **מאחזים לא חוקיים.** בעשור של ממשלות נתניהו הגיע מספר המאחזים הלא חוקיים לשיא של 130, ובימי בנט נוספו עוד שישה. ממשלות נתניהו "הלבינו" 21 מאחזים לא חוקיים, הפכו כמה מהם ליישובים עצמאיים, כמו רחלים וברוכין, ואת רובם לשכונות חוקיות בהתנחלויות הקיימות, גם אם השכונות האלה מוקמו הרחק מהתנחלות האם.

ממשלת בנט לא נשארה מאחור והלבינה שלושה מאחזים לא חוקיים. אם התוכנית להכשרת החוות הלא חוקיות תאושר, הרי שממשלת לפיד — וסביר להניח שגם מחליפתה — עלולות לשבור את השיא ב"הלבנה" של 30-40 מאחזי חוות, מתוך 70 הקיימים בגדה. ביולי בישר לנו "ערוץ 7" ששרת הפנים, איילת שקד, הנחתה את משרד הפנים להכיר בתושבי המאחזים הלא חוקיים לצורך חישוב מענקי האיזון של הרשויות המקומיות באיו"ש. כל זאת בניגוד להנחיית היועץ המשפטי לשעבר מני מזוז, שב-2004 אסר העברה של סיוע כספי ממשלתי להתיישבות הלא־חוקית, בעקבות דו"חות מבקר המדינה שהוזכר בהם מימון ממשלתי של עשרות מיליוני שקל למכרזים במאחזים.

חשוב לזכור שבזמן ששיעור המענקים לרשויות המקומיות בישראל מגיע לכ-40% מתקציב הרשות — באזור יהודה ושומרון הוא יכול להגיע ל-70%-80% מתקציב הרשות, לפעמים במנותק מהקריטריונים שנקבעו, ומדובר תמיד במועצות המצביעות למפלגות הימין הדתי-משיחי. תקציב זה, שלמעשה נגזל מהרשויות בישראל, משמש במידה כלשהי למתן שירותים למאחזים הלא־חוקיים.

• **תחבורה.** ממשלת נתניהו החלה ביישום "תוכנית אב לתחבורה" באיו"ש, היכולה להגיע לתקציב של כ-13 מיליארד שקל. כבישים כמו עוקף חווארה בשומרון ועוקף אל ערוב ביהודה, שנועדו בעיקר לשרת חלק קטן מאוד מציבור המתנחלים, עולים כל אחד מאות מיליוני שקל. הנימוק הרשמי לתוכנית היה הצורך בשיפור מערך התחבורה הפלסטיני, לצד הישראלי, אך התעמקות בתוכנית מבהירה, כי לצד הקלת העומסים הפלסטיניים, הכוונה היא ליצור מערך כבישים מהירים, שיחבר את כל ההתנחלויות המבודדות ויעודד הגירה אליהן. סטטוס קוו? ממש לא.

ממשלת בנט לא עצרה את התוכנית, אלא אישרה את המשך כל הפרויקטים שהיו בביצוע. בחודש שעבר נחנכו ארבעה צמתים חדשים באיו"ש בצירי התחבורה שבאזורי ההתיישבות היהודית. ישראל אפריאט, קצין מטה תחבורה במינהל האזרחי, אמר אז ל-ynet כי "בחודשים האחרונים אנו עדים לתנופה אדירה בהשלמת פרויקטי התחבורה הרבים אותם אנו מקדמים בשיתוף עם משרד התחבורה בשטחי יהודה ושומרון".

• **מערכת המים.** ממשלת נתניהו אישרה שתי תוכניות אב להגדלת אספקת המים לגדה שעלותן כמעט שני מיליארד שקל, אחת ליהודה ואחת לשומרון. הטיעון הרשמי היה הצורך בהשוואת אספקת המים בין ישראלים לפלסטינים בגדה. בפועל, הדבר מאפשר את גידולן ואת הרחבתן של ההתנחלויות ואת התוספות העתידיות לחוות ולמאחזים הלא־חוקיים.

• **הריסת בתי פלסטינים בשטחי C.** בעשור של נתניהו הרסה ישראל בממוצע בשנה 474 בתים שנבנו בלא היתר המינהל האזרחי. ממשלת בנט הרסה 641 בתים בשנת כהונתה. צריך לזכור שהתייחומים של שטחי B ו-A, שבהם סמכות התכנון והבנייה נתונה בידי הפלסטינים, לא השתנו זה 25 שנה (מאז הסכם הביניים). פרק זמן שבו האוכלוסייה הפלסטינית הכפילה את עצמה. כמו כן, 52% משטחי C, שרובם צמודים ליישובים ערביים, הם בבעלות פרטית פלסטינית, ורוב הבנייה הלא־חוקית שלהם נעשית שם. כלומר, ה"סטטוס קוו" בגדה אינו מצב סטטי כפי שזה נשמע, אלא התקדמות דינמית — בלא כל הצהרה רשמית — להרחבת ההתיישבות היהודית ובה בעת לדחיקת רגלי הפלסטינים.

ומהי עמדת הציבור הישראלי־היהודי בעניין הסטטוס קוו? מה משמעות המונח בעיניו? בסדרת סקרים שערכנו מ-2018 ועד 2022 מצאנו ששיעור התמיכה בהמשך המצב הקיים היה יציב ונמוך — נע סביב 10%. אולם בסקר האחרון, שנערך ביוני 2022, הוכפלה התמיכה והגיעה לכ-20%. עולה השאלה, מה מאפיין את התומכים בגישת ה"סטטוס קוו", כלומר המשך המצב הקיים. האם מבחינתם הכוונה היא למציאות סטטית, או למציאות משתנה ודינמית, אך באופן לא רשמי?

מתברר שהתומכים מבינים היטב את המשמעות של "המשך המצב הקיים". מצאנו שרוב התומכים הם מי שמגדירים את עצמם כדתיים ובעלי עמדות של ימין־מרכז. רבים מהם גם תומכים בסיפוח, אך חוששים מההשלכות הכלכליות

והביטחוניות של סיפוח חד־צדדי. הם סבורים ששליטה ישראלית בשטחים חשובה מסיבות ביטחוניות, אולם מתנגדים למדינה דו־לאומית וחוששים מערבוב עם אוכלוסיית הפלסטינים. תומכי הסטטוס קוו (או המשך המצב הקיים) מעוניינים להחזיק בשטחים, בלי להפוך את השליטה בהם לפורמלית ובלי לשלם את מחיר הסיפוח. במילים פשוטות: הם משקפים בעמדותיהם את מדיניות הסיפוח הזחל.

נדמה אפוא שבשנים האחרונות ממשלות ישראל מייצגות את המיעוט (כחמישית בלבד) בציבור הישראלי, המשוכנע שאפשר ורצוי להיות עם ולהרגיש בלי — לחזק את השליטה הישראלית בשטחים טיפין טיפין, בלי צורך להכריז על סיפוח רשמי. בפועל מדובר בתהליך סיפוח משמעותי, שנעשה בניגוד לעמדת רוב הציבור הישראלי־יהודי (62% בסקר האחרון), המבקש היפרדות מהפלסטינים בהסכם או במהלך חד־צדדי, וגורר את מדינת ישראל למחוזות הרחוקים מהחזון הציוני של מדינה דמוקרטית בעלת רוב יהודי.

ד"ר אריאלי, פרופ' הירש־הפלר ופרופ' הירשברגר (אוניברסיטת רייכמן) הם מחברי המחקר "נאחזים בשטח או מאחזים עיניים, השפעת ההתנחלויות באיו"ש על פתרון שתי המדינות" (2022)

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

 מתנחלים התנחלויות מאחז בלתי חוקי